

Rakstnieks Jānis Poruks – Rīgas Politehnikuma un Rīgas Politehniskā institūta students

Ineta Strautiņa, *University of Latvia, Alīda Zigmunde, Riga Technical University*

Kopsavilkums. Pazīstamais latviešu rakstnieks Jānis Poruks (1871–1911) līdzās savai literārajai darbībai vēlējās iegūt inženiera diplomu. Rakstā atspoguļotas J. Poruka studijas Rīgas Politehnikuma un Rīgas Politehniskā institūta Sagatavošanas skolā, kā arī Ķīmijas un Komerģijas nodaļā, darbība latviešu studentu korporācijā „Selonija”, raksturota Poruka literārā darbība, kur viņš aprakstījis studiju laiku, kā arī rakstnieka pasaules uzskata veidošanās.

Atslēgas vārdi: Jānis Poruks, Rīgas Politehnikums, Rīgas Politehniskais institūts, hernhūtisms

I. BRĀĻU DRAUDZES NOZĪME RAKSTNIEKA RADOŠAJĀ DARBĪBĀ

Rīgas Politehnikumā un Rīgas Politehniskajā institūtā studējuši vairāki pazīstami rakstnieki – Vilis Olavs, Edvards Vulfs, Mihails Prišvins un citi. Viens no viņiem – literatūras romantiskā atzara pamatlicējs Jānis Poruks, kuram šogad svinēsīm 140 gadu jubileju. Nākamais rakstnieks dzimis saimnieka ģimenē 1871. gada 13. oktobrī Druvienas pagasta „Prēdeļos”, tāpēc dažreiz saukts arī par Prēdeļu Jāni. Bērniību viņš pavadīja vientuļi un saņēma izteikti reliģisku audzināšanu. Viņš auga vidē, kurā liela nozīme bija hernhūtisma jeb Brāļu draudžu kustības idejām, uzsverot garīgās vērtības un toleranci sadzīvē. Jāņa Poruka bērniības un jaunības gados, 19. gadsimta otrajā pusē, Druvienā, Jaunpiebalgā, Trikātā, Raunā, Smiltēnē un arī citos Vidzemes pagastos un pilsētās līdzās luteriskajai baznīcai pastāvēja Brāļu draudzes. Salīdzinot ar oficiālo baznīcu, kas pārstāvēja valdošo šķiru intereses un zemniekiem bija tikai jāizpilda rīkojumi un norādījumi, Brāļu draudzes bija demokrātiskas organizācijas – no zemnieku vidus izraudzījās draudžu vecākos, atzina visus cilvēkus par līdzvērtīgiem. To locekļi cits situ sauca par brāļiem un māsām un savus vadītājus (vecākos) viņi ievēlēja paši, arī dievkalpojumus vadīja no pašu vidus izraudzīti sludinātāji (tētiņi), tātad draudzes iztika bez mācītājiem. Brāļu draudzes ietekmē zemnieki pieņēma kristietību kā savu reliģiju, atsakoties no pagāniskajiem kultiem. Lai gan šī reliģiskā kustība sekmēja latviešu nacionālās atmodas pirmsākumus, tā nav vērtējama viennozīmīgi, jo tās darbībā atrodamā arī vērsšanās pret dažām tautas kultūras izpausmēm, piemēram, dūdu spēlēšanu u. c. Jānis Poruks savās atmiņās rakstīja, ka „Vidzemē brāļu draudzes sāka veidoties kopš 1729. gada. No 1743. gada līdz 1764. gadam tās bija aizliegtas un darbojās slepenībā, bet 18. gadsimta beigās un 19. gadsimta sākumā šīm draudzēm bija pat sava loma zemnieku atbrīvošanās kustībā” [1]. Daudzi apmeklēja Brāļu draudzes saiešanu namus, tāpēc cilvēku skaits baznīcās saruka un rezultātā luterāņu mācītāji ap 19. gs. vidu vērsās pret šo kustību. 19. gadsimta beigās hernhūtiešu

kustības aktivitātes neviens vairs nevajāja – ne cara valdība, ne vācu muižniecība, ne garīdzniecība. Tāpēc dažādās vietās, arī Jāņa Poruka dzimtajā Druvienā, tās pašas ģimenes, kas piederēja pie luteriskās baznīcas, piedalījās bez tam vēl Brāļu draudzes saiešanās (Brāļu draudžu dievkalpojumos). Viena no šādām ģimenēm bija arī Prēdeļu Poruki – vectēvs pat bija brāļu draudzes „sacītājs”, un Prēdeļu Jānim bērniībā nācās iepazīties gan ar Mārtiņa Lutera, gan Brāļu draudzes kristīgajām mācībām: ar pirmajām Tirzas baznīcā, ar otrajām saiešanas namā Druvienas „Tirziešos” [1]. Poruku ģimenē bērni tika audzināti ļoti reliģiozi, ievērojot visas reliģiskās tradīcijas un regulāri apmeklējot baznīcu. Vientuļībā pavadītie bērniības gadi Jāni Poruku izveidoja par atturīgu un biklu zēnu, kuram nepatika būt kopā ar vienaudžiem, iet rotaļās un mācīties sadzīvē ar citiem skolēniem. Jāni Poruku saistīja literatūra un vēsture, viņš bija labs zīmētājs un matemātiķis. Taču vislabāk viņam patika rakstīt domrakstus. Skolā Jānis Poruks bija novērotāja lomā, viņš klusu stāvēja malā vai iegrīma savās domās – attālinoties no ikdienas dzīves. Viņu neinteresēja politika un sadzīves problēmas, viņš labāk sapņoja un dzīvoja ilūziju pasaulē. Savus bērniības un skolas gadu iespaidus Jānis Poruks vēlāk spilgti attēloja drāmā „Hernhūtieši”, kas publicēta 1895. gadā. Par hernhūtiešu dzīvi ir maz literāru darbu latviešu valodā, arī Poruka lugā nav akcentēts „hernhūtiešu ticības dzīves vai iekšējās sadzīves atspoguļojums, bet gan sociālais konteksts, parādot vecās, hernhūtiskās pasaules sadursmi ar ienākošo industrializāciju un pragmatismu” [2]. Jānis Poruks hernhūtiešu kustībai pievērsās arī stāstā „Druvienas Sila ezera nolaišana un svētceļojums uz Linteni” (1905). Stāstā saskatāmas ļoti pozitīvas un augsti vērtējamas cilvēciskās īpašības, ko sludināja hernhūtieši – turēt tīru un sakoptu apkārtni, izglītoties, nepalasties dzeršanā, respektēt kārtīgu ģimenisku dzīvesveidu [3]. Abos autora darbos rodama atziņa, ka tomēr nevar akli sekot kādai reliģijai un katrs laikmets nes sev līdz kaut ko jaunu. 19. gadsimta beigās un 20. gadsimta sākums iezīmējās ar industrializāciju, kas acīmredzot ietekmēja arī pašu dzejnieku, jo viņš studēja ķīmiju, un šīs profesijas speciālisti bija pieprasīti ne tikai Baltijā, bet visā plašajā Krievijā.

Jānis Poruks rakstīja ne tikai lugas un prozu, bet arī dzeju. Viņa dzejoļos atklājas bezpalīdzīga, vientuļa un nomaļus stāvoša cilvēka raksturs, bet šī vientuļība un klusums, viņaprāt, nes sev līdz skaistumu un gudrību. Kā dzejnieks viņš bieži netika saprasts, bija sevī noslēdzies cilvēks. Neapšaubāmi tā bija arī hernhūtisma ietekme, jo šī reliģiskā kustība mācīja samierināties ar apstākļiem un nepretoties ļaunumam. Dzejnieks Arnolds Apalups uzskata, ka latviešu literatūras vēsturē, kritikā un sabiedrībā jau sen nodibinājies stabils uzskats par J. Poruku kā par sāpju un asaru dzejnieku

[4], un apstiprinājums autora teiktajam ir, piemēram, šīs J. Poruka dzejas rindas:

„Vai tev ir tik daudz asaru,
Ka vari dzejnieks būt?
Un tik daudz sāpju, sirdsēstu,
Ka krūtis elpo grūt? [5]

Rakstnieka darbi ir tulkti vācu, krievu, čehu, igauņu, esperanto u. c. valodās un ir pazīstami arī citzemju lasītājiem.

II. JĀNIS PORUKS CEĻĀ UZ INŽENIERZINĀTNĒM

Jāņa Poruka dzīves neliela, bet nozīmīga daļa ir saistīta arī ar Rīgas Politehnisko institūtu (līdz reorganizācijai 1896. gadā – Rīgas Politehnikums), kur viņš vispirms mācījās Sagatavošanas skolā – 1889./1890., 1890./91. un 1891./92. mācību gados. Sagatavošanas skolu viņš absolvēja 1892. gada jūnijā [6]. Jaunais dzejnieks mācējies iepatīties cilvēkiem, un viens no augstskolas mācītājiem, matemātiķis un Rīgas Politehnikuma Sagatavošanas skolas virsskolotājs Hermans fon Vestermans saskatījis jaunajā Porukā mūziķa talantu. Zināms, ka H. fon Vestermans palīdzējis Porukam ar studiju naudu un meklējis mecenātus studijām. Par studiju vietu tika izraudzīta Drēzdenes Karaliskā konservatorija, kur Poruks 1893. un 1894. gadā mācījās klavierspēli, mūzikas vēsturi un pašmācībā arī filozofiju. Studijas ārzemēs līdzekļu trūkuma dēļ nācās pārtraukt, bet mīlestība pret mūziku nezuda. Matemātiķis H. fon Vestermans bija liels vācu komponista Riharda Vāgnera cienītājs. Arī Rīgā pastāvošajā R. Vāgnera biedrībā darbojās daudzi augstskolas mācītāji un studenti, arī J. Poruks bija komponista piekritējs [7], lai gan nav ziņu par viņa darbību minētajā biedrībā. Vēlāk Jāņa Poruka vācu valodas pedagogs bija Karls Glāzenaps – viens no izcilākajiem un pazīstamākajiem R. Vāgnera biogrāfiem pasaulē. Dzejnieks Poruks ar muzicēšanu nodarbojās kopš bērnības. Viņš spēlēja vairākus mūzikas instrumentus un kā dziedātājs piedalījās ar skolotāja J. Kalniņa vadīto Druvienas kori III Vispārējos latviešu Dziesmu svētkos 1888. gada jūnijā Rīgā [8]. Hernhūtiešu saietos dziedāja vecvecāki un vecāki un viņiem līdzī arī Jānis Poruks. Dziedāšana tika mācīta augstskolas Sagatavošanas skolā, un acīmredzot mācītāji zināja par jaunekļa muzikālajām dotībām, tāpēc mudināja viņu pievērsties mūzikai.

Jāņa Poruka grāmata vācu valodā „Die Religion der Zukunft” (Nākotnes reliģija) tika izdota 1894. gadā Berlīnē. Šajā laikā literāts vēl studēja Vācijā, un tā sarakstīta studiju gados. Grāmatā autors esejiski izklāstīja krievu rakstnieka Ļeva Tolstoja un vācu filozofa Frīdriha Nīčes idejas. Domājams, ka rakstnieka interese par Ļ. Tolstoju pastiprinājusies, mācoties Rīgas Politehnikuma Sagatavošanas skolā. Krievu rakstnieka Ļ. Tolstoja idejas un darbi 19. gadsimta beigās un vēlāk 20. gadsimta sākumā bija ļoti iecienīti Baltijā, tostarp Rīgā. Kā zināms, augstskolas studenti Ļ. Tolstoja grāmatas pārkopēja, brauca pēc tām uz Krieviju, lasīja Rīgas Politehnikuma, vēlāk Rīgas Politehniskā institūta un citās Rīgas bibliotēkās. Salīdzinot J. Poruka un Ļ. Tolstoja biogrāfijas, atrodam, ka abu uzskatus lielākā vai mazākā mērā ietekmējis hernhūtisms. Ļ. Tolstoja uzskati bija veidojušies vācu filozofu ietekmē, un viņš interesējās par piētismu, kas

sekmēja hernhūtismu. Rakstnieka Tolstoja aizbildne grāfiene Osten-Zakena pievērsās hernhūtiešu dzīves filozofijai, bet krievu rakstnieka nostāja pret alkoholismu, uzskats par nepretošanos ļaunumam liecina par minētās filozofijas iespaidu arī uz viņu [9].

Laiks pēc atgriešanās no Drēzdenes, no 1895. līdz 1897. Gadam, viņam bija ražīgs literatūrā, žurnālistikā, un Poruks kļuva pazīstams kā teātru, koncertu un izstāžu recenzents. 1897. gada septembrī Jānis Poruks iestājās Rīgas Politehniskā institūta Ķīmijas nodaļā, bet Rīgā studijas nesekmējās, jo ar Tautas Apgaismības ministrijas 1899. gada 29. marta rīkojumu Poruks no institūta tika izslēgts sakarā ar studentu nemieriem, kuros viņš nebija piedalījies, tāpēc jau aprīlī viņš tika uzņemts atkal Rīgas Politehniskajā institūtā, bet par mācību naudas nesamaksāšanu drīz vien tika no tās atkal izslēgts. Jānis Poruks bija pierakstījis klausīties vairākus mācību priekšmetus, bet ar pārbaudījumu kārtošā nespējās. To apliecina ieraksti lekciju, jeb Poruka vārdiem runājot, „kollēģiju” grāmatīnā, kuru bija izdevies aplūkot literatūrzinātniekam Kārlim Kārklīnam. 1897./98. mācību gadā Poruks nokārtoja pārbaudījumu botānikā pie docenta Fjodora Buholca, bet 1898./99. mācību gadā – organiskajā ķīmijā pie profesora Karla Adama Bišofa. Dzejnieks 1898./99. mācību gadā vēl bija pierakstījis uz pārbaudījumiem mineraloģijā un ģeoloģijā pie adjunktprofesora Karla Bruno Dosa. Pārbaudījumu mineraloģijā Poruks kārtoja 1899. gada 15. maijā, taču K. B. Doss lekciju grāmatīnā iepretim savam mācību priekšmetam ierakstīto datumu pārsvītroja un savu parakstu anulēja, bet novērtējums nesekoja [10]. Savas izjūtas par nenokārtoto eksāmenu un ķīmijas studijām Poruks piedēvējis studentam Domiņam stāstā „Studenta Domiņa sapnis”, kas publicēts žurnāla „Mājas Viesā Mēnešraksts” 1900. gada 2. numurā. Lai gan stāsta varonis Domiņš visu redz nevis realitātē, bet sapnī, Poruka pazinēji un pētnieki bez grūtībām atpazīs, ka patiesībā tas ir pats rakstnieks, kurš dodas uz Rīgas Politehnikumu Troņmantnieka bulvārī (mūsdienās – Raiņa bulvārī 19, kas ir kļuvusi par Latvijas Universitātes galveno ēku). Studentu Domiņu pirms eksāmena Jānis Poruks aprakstīja šādi: „Laikam pastarā dienā grēcinieki ies taisnā soģa priekšā ar tādām pat jūtām, ar kādām Domiņš tuvojās politehnikai. Sirds viņam pukstēja, it kā kad tā gribētu izlauzties iz krūtīm un skaļi vaimanāt. Gan ziedonis smaidīja, kā laimīgas līgavas mēdz smaidīt, bet Domiņam izlikās, it kā kad tas viņu izsmietu. Pa Troņmantnieka bulvāra aleju ejot, viņam smiltis izlikās kā miljoni zinātnisku jautājumu, katra liepa prasīja, lai izskaidro viņas zaļošanas un augšanas spēku un viss augstskolas nams rādījās būt briesmīga, sarežģīta ķīmijas formula” [11]. Studentu Domiņu rakstnieks raksturoja kā paslinku 27 gadus vecu jaunekli, kas ir iemīlējis, tāpēc Ķīmijas nodaļas studentu Domiņu Jāņa Poruka darbos turpmāk neatrodam – viņš ķīmiju uzskatīja par pārāk grūtu zinātnes nozari un studijas tajā neturpināja.

Pēc pārtrauktajām ķīmijas studijām Jānis Poruks nolēma studēt tirdzniecības zinības, tāpēc 1901. gadā viņu uzņēma no jauna augstskolā, šoreiz – Tirdzniecības nodaļā [6]. Tā kā studijas augstskolā bija par maksu, ne visi studētgrībētāji varēja savus sapņus par izglītību realizēt. Latviešu studentu

augstskolā Rīgā toreiz bija maz – tikai ap 5 % no tiem bija latvieši. Lai samaksātu studiju naudu, bieži vien nākamie inženieri piepelnījās ar privārstundām vai kādu citu darbu. Jānim Porukam mācību naudu palīdzēja samaksāt vectēvs un vecāki. Nauda bija nepieciešama arī dzīvokļa īrei Rīgā. Interesanti, ka Poruks studiju gados kādu brīdi dzīvoja Marijas ielā 4 – namā, kas piederēja RPI docentam, ķīmijas tehnologam Stefanam Šimanskim. Bieži vien lauku jaunekļi izjuta neizsakāmu prieku, ka ir uzņemti par studentiem. Vidzemnieks J. Poruks ar to ļoti lepojās un 1901. gada 27. septembrī vēstulē savai līgavai Ernai Pētersonei rakstīja: „Šodien tiku immatrikulēts un nu lepmi staigāju apkārtnē... Es gribu Tev par prieku čakli strādāt un maijā parādīšu Tev savu kollēģiju grāmatiņu, lai Tu redzi, cik daudz es esmu strādājis. Kollēģiju nauda ir samaksāta, tā ka es esmu saistīts katru rītu pulksten septiņos celties augšā, kas man nemaz nenākas tik grūti, kad es par Tevi domāju. Tu, mīļā, Erni, esi mana otra un labākā dzīvība. Tev ziedošu es visas savas studijas“ [12]. Par rakstnieka studijām 20. gadsimta sākumā K. Kārklīšs raksta: „Jānis Poruks skaitījās par komercnodaļas studentu no 1901. gada 1. septembra līdz 1906. gada 21. janvārim. Viņš nopietni strādājis un līcis eksāmenus līdz 1904. gada jūnijam. Pēc tam nav vairs pierakstījis un gājis uz lekcijām. Poruks 1901./1902. mācību gadā galveno uzmanību pievērsis valodām: krievu, vācu, franču un angļu. Tā kā vācu valodu dzejnieks jau labi pratis, tad ieskaiti par pirmo kursu dabūjis 1901. gada 5. oktobrī no Glāzenapa. Krievu valodā ieskaiti par pirmo kursu gan tūliņ dabūjis, bet tas nobeigts tikai 1903. gada 24. aprīlī pie Jakubovska. Franču valodas pirmo kursu J. Poruks nobeidzis 1903. gada 2. maijā pie Dibuā. Angļu valodas pirmo kursu pie Vūda absolvējis 1903. g. 29. maijā. – Krievu, franču un angļu valodas otro kursu J. Poruks mācījies 1903./04. mācības gadā. Krievu valodā dabūjis parakstu par otrā kursa pabeigšanu 1904. gada 27. aprīlī no Jakubovska. Franču valodas otro kursu nobeidzis 1904. g. 30. aprīlī pie Dibuā. Tanī pašā dienā absolvējis otro kursu angļu valodā pie Vūda. Vācu valodas otro kursu J. Poruks nolīcis 1903. g. 12. septembrī pie Glāzenapa. Acīmredzot vācu valodas lekcijas dzejnieks nav kārtīgi klausījies. Par nekārtīgu klausīšanos, par nolaidību viņš 1902. g. saņēmis brīdinājumu, kas ierakstīts lekciju grāmatiņā. – 1901./02. māc. g. J. Poruks pierakstījis komercaritmētikas pirmajā kursā, bet noklausījies šo priekšmetu tikai 1902./03. māc. g. 1903. g. 21. aprīlī viņš pārbaudījumu komercaritmētikā izturējis un dabūjis atzīmi trīs (3). Kantora darbos un grāmatvedības pirmajā kursā J. Poruks pierakstījis 1901./02. māc. gadā, bet noklausījies minēto priekšmetu tikai 1902./03. māc. gadā. 1903. g. 27. aprīlī minētajos priekšmetos dabūjis ieskaiti. Kantora darbos un grāmatvedības otrā kursā pierakstījis 1903./04. māc. g. pie Birkhāna un 1904. g. 19. maijā dabūjis ieskaiti. Tirdzniecības vēsturē pierakstījis 1901./02. m. g. pie Birkhāna, bet noklausījies to tikai 1902./03. māc. gadā. Izturējis pārbaudījumu tirdzniecības vēsturē 1904. gada 3. maijā un dabūjis atzīmi labi (4). – Bez tam J. Poruks pieteicis politisko ekonomiju ar praktiskiem darbiem pirmajā kursā 1902./03. māc. gadā, otrajā kursā – 1903./04. m. g., trešajā kursā – 1903./04. m. g., ceturtajā kursā 1902./03. m. g., bet pēdējo

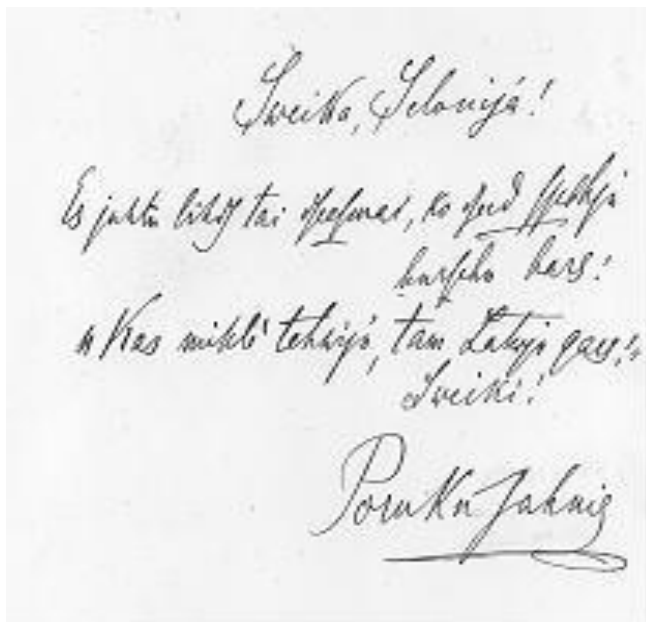
noklausījies tikai 1903./04. m. g. Tomēr pārbaudījumu minētajā priekšmetā nav turējis. Tāpat J. Poruks pierakstījis franču zinībās 1902./03. m. g., bet eksāmenu nav līcis. Vēl noklausījies lekcijas par krievu biržu iekārtu 1903./04. m. g. pie Birkhāna, bet pārbaudījuma nav turējis. 1902./03. m. g. J. Poruks klausījies lekcijas par tirdzniecības vekseļu un jūrmieciņas tiesībām pie Bergmaņa, Cvingemaņa un Hedenstrēma. Izturējis arī šinīs priekšmetos pārbaudījumu un dabūjis atzīmi trīs ar pusi (3½). – 1901./02. māc. g. J. Poruks pierakstījis likumu zinībās, noklausījies tās tikai 1902./03. m. g., bet pārbaudījuma tanīs nav turējis. Komerckorespondencē dzejnieks pierakstījis 1902./03. māc. g. pie Jakubovska, noklausījies minēto priekšmetu 1903./04. m. g., bet pārbaudījuma tanī nav turējis. – 1904./05. un 1905./06. māc. gadā J. Poruks nav vairs lekcijas klausījies, bet par studentu gan vēl skaitījies. Viņš izslēgts no Rīgas Politehniskā institūta 1906. g. 21. janvārī skolas naudas nemaksāšanas dēļ. Tad J. Poruks jau bija garīgi slims cilvēks. Tā beidzās J. Poruka studijas Rīgas Politehniskā institūta komercnodaļā” [12].” Pie K. Kārklīša teiktā jāpiebilst, ka sakarā ar revolucionārajiem notikumiem, Rīgas Politehniskais institūts uz laiku tika slēgts – gan 1905. gada janvārī, gan vēlāk 1905./06. mācību gads norisa ar pārtraukumiem – te notika lekcijas, te atkal tika pārtrauktas, tāpēc daudzi studenti 1906. gada sākumā mācību naudu nesamaksāja. Ne mācību komiteja, ne augstskolas vadība nevarēja garantēt, ka mācības notiks un netiks traucētas. Iemaksāto mācību maksu atpakaļ nedevisa, to varēja izmantot nākamajos semestros [13]. Daļa studentu uz laiku vai pavisam pameta augstskolu, lai studētu citās mācību iestādēs, bet Jānim Porukam nebija līdzekļu, lai dotos uz kādu no Eiropas augstskolām. 1902. gadā viņš apprecējās un bija sievai apsolījis cītīgi studēt, bet šim iecerēm nebija lemts īstenoties. Pēc tam viņš vairākkārt ārstējās slimnīcās, viņa radošā darbība apstājas un 1911. gada 25. jūnijā J. Poruks Tērbatā nomira. Viņu apbedīja Cēsu Lauciņu kapos, bet 1924. gadā pārāpbedīja Meža kapos Rīgā.

III. PORUKS LATVIJAS KULTŪRVĒSTURĒ

Būdams Rīgas Politehniskā institūta students, Jānis Poruks 1897. gadā iestājās 1880. gadā dibinātajā latviešu studentu korporācijā „Selonija“. Jānis Poruks kā studentu korporācijas „Selonija“ filistrs rakstījis tai apsveikumus, kas saglabājušies „Selonijas“ arhīvā. Vienā no apsveikumiem, domājams 1902. gadā, viņš raksta: „Sveika, Selonija, tavos šūplā svētkos. Poruks” [14].

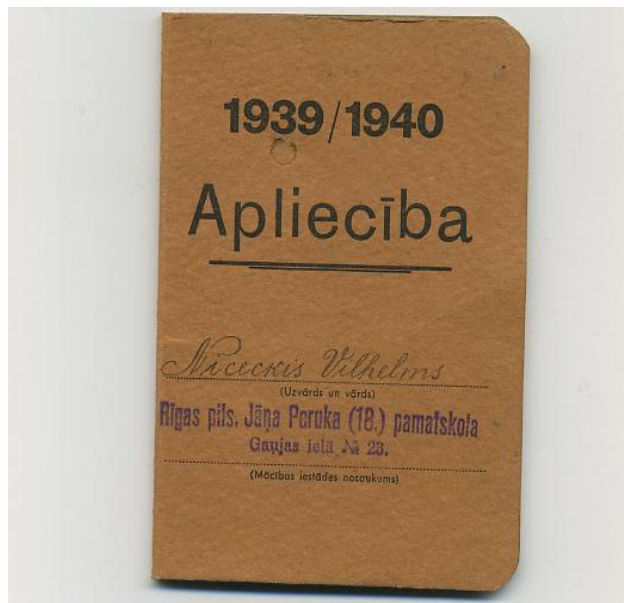
Jānis Poruks nosūtījis apsveikumus arī 1903. un 1904. gadā. 1902./03. mācību gada sākumā J. Poruks bija „Selonijas“ literāro vakaru priekšnieks, bet pēc tam viņu nomainīja Komercijas nodaļas students, vēlākais pedagogs un LU lektors Jānis Stīprais. Rīgā Jānis Poruks satika paziņas, kas bija mācījušies Liezēres draudzes skolā – Aleksandru Vanagu un Pēteri Pūci, kuri arī studijas nebeidza un darbojās „Selonijā“. Vēlāk A. Vanags kļuva par pazīstamu arhitektu [15]. Jāņa Poruka laikabiedrs bija arī pazīstamais latviešu publicists un skolotājs Vilis Olavs, kurš kopš 1899. gada arī studēja komerciju un 1904. gadā beidza Rīgas Politehnisko institūtu un darbojās latviešu studentu korporācijā „Tālavija”

Studentu korporācija „Selonija” 1924. gadā nodibināja trīs Jāņa Poruka stipendijas katru 120 latu apmērā, lai krātu kapitālu un pabalstītu studentus [16].

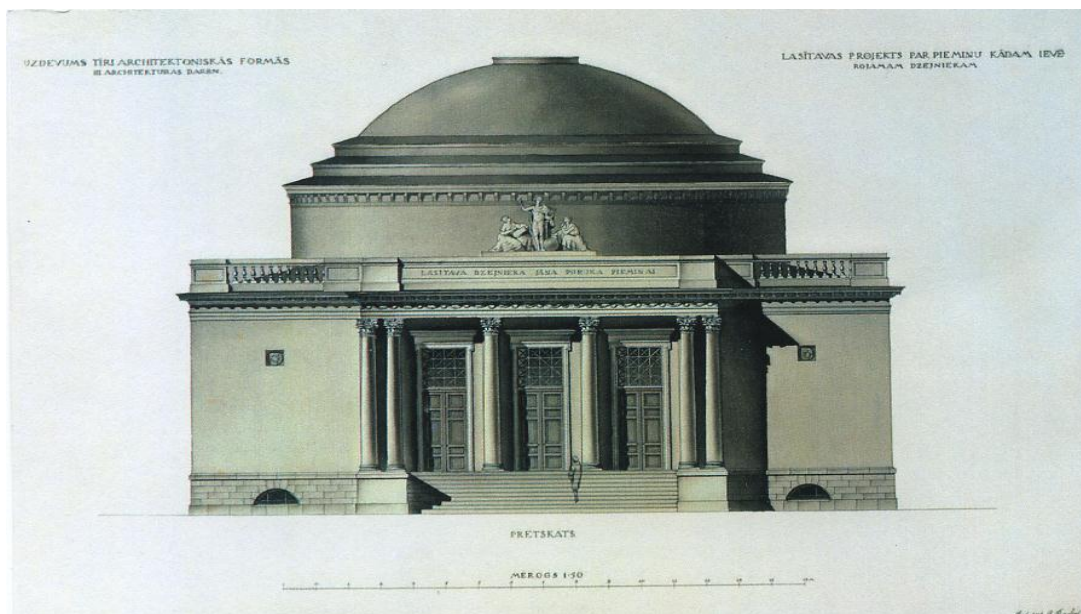
1. att. Jāņa Poruka apsveikums studentu korporācijai „Selonija” (20. gs. sākums)

Jānim Porukam neizdevās iegūt inženiera diplomu, bet viņa vārds nav aizmirsts un viņa literārie darbi tiek lasīti joprojām. Rakstnieka vārdā nosauktas ielas Cēsīs un Rīgā. Poruka iela Mežaparkā esot ieguvusi savu nosaukumu, pateicoties LU profesoram, dzejnieka cienītājam Paulam Dālem. Zīmīgi, ka Poruka ielas tuvumā atrodas arī T. Zaļkalna veidotā skulptūra Poruka atdusas vietā Meža kapos. Netālu Gaujas ielā darbojas Rīgas Jāņa Poruka vidusskola, kas reiz darbojās kā Rīgas 18. pamatskola un 1935./36. mācību gadā ieguva Jāņa Poruka vārdu, bet pēc Otrā pasaules kara skolas nosaukums mainījās un ilgu laiku tā bija pazīstama kā Rīgas 8. vidusskola. Tikai 2001. gadā skola atguva vēsturisko nosaukumu.

2. att. Poruka pamatskolas skolnieka Leonīda Nicecka skolēna apliecība

Jāņa Poruka pamatskolā 20. gadsimta 30. gadu beigās un 40. gadu sākumā ir mācījies bijušais RTU profesors Leonīds Niceckis. Bet LU 1940. gada absolvents, arhitekts Arnolds Krastiņš bija radījis pat Jāņa Poruka vārdā nosauktas bibliotēkas projektu, kas netika realizēts. J. Poruka devumam literatūrā ir paliekoša nozīme, viņa darbi tiek lasīti joprojām. Gana interesants ir arī fakts, ka, lai gan viņš Rīgas Politehnisko institūtu nebeidza, augstskolas vēstures apcerējumos viņa vārds parasti tiek minēts un to atceras gan saistībā ar Jāni Poruku, gan ar Rīgas Politehnisko institūtu. Piemēram, kad 1987. gada oktobrī Rīgas Politehniskais institūts svinēja 125 gadu jubileju, daudzos apsveikumos bija minēti augstskolas izcilākie mācībspēki, absolventi un studenti. Tā kādā rīdnieku apsveikumā līdzās slavenajiem ķīmiķiem Vilhelmam Ostvaldam un Paulam Valdenam minēts arī Jāņa Poruka vārds [17].

3. att. A. Krastiņa projektētā Poruka bibliotēka

LITERATŪRAS SARAKSTS

1. **Poruks J.** Mājās un ceļā. Rīga: Liesma, 1989, 168., 226. lpp.
2. Miezīte I. Divu pasaulu sadursme Jāņa Poruka lugā „Hernhūtieši”. *Latvijas Universitātes raksti. Literatūrzinātne, folkloristika, māksla. Latviešu literatūra un reliģija.* 748. sējums. Rīga: LU, 2010, 40. lpp.
3. Lūse D. Jāņa Poruka stāsts „Druvienas Sila ezera nolaišana un svētceļojums uz Linteni”: hernhūtisks diskurss. *Latvijas Universitātes raksti. Literatūrzinātne, folkloristika, māksla. Latviešu literatūra un reliģija.* 748. sējums. Rīga: LU, 2010. 51.–52. lpp.
4. Apalups A. Jāņa Poruka smieklī. *Rakstniecības un mākslas gada grāmata 1942.gadam.* Rīga: Latvju grāmata, 1942, 208. lpp.
5. **Poruks J.** Izlase. Rīga: Zvaigzne ABC, 2001, 12. lpp.
6. Latvijas Valsts vēstures arhīvs (LVVA) 7175.f., 1.apr., 1903. 1., 241.lpp. *Rīgas Politehnikuma un Rīgas Politehniskā institūta studentu reģistrs (1884–1890).*
7. **Budulis H.** Poruka dvēseles noskaņas krēslainās dienās. Rīga: J. Roze, 1925, 5. lpp.
8. Latvijas Nacionālās bibliotēkas Reto grāmatu un rokrakstu nodaļa (LNB RGRN) A 356, N 106. *Vilsons A. Apcerējums „J. Poruka piederīgie stāsta”.* 1976. g.
9. **Zigmunde Alīda.** *Pedagoģiskā darbība Rīgas Politehnikumā un Rīgas Politehniskajā institūtā (1862–1919).* Rīga: RaKa, 2008, 102. - 103. lpp.
10. Kārklīšs K. Jānis Poruks Rīgas Politehniskā institūta ķīmijas nodaļā. *Latvju Mēnešraksts,* 1943, Nr. 3, 195. lpp.
11. Poruks J. Studenta Domaņa sapnis. *Mājas Viesa Mēnešraksts* 1902, Nr. 2, 98. lpp.
12. Kārklīšs K. Jānis Poruks Rīgas Politehniskā institūta komercnodaļā. *Latvju Mēnešraksts.* 1943, Nr. 9, 575. lpp.
13. LVVA 7175. f., 1. apr., 25. l. *Dokumenti un sarakste par studentu nemieriem 1905. un 1906. gada.*
14. LVVA 3741. f., 1.apr., 172. 1. *Studentu korporācijas „Selonija” dokumenti.*
15. Latvijas Nacionālā bibliotēkas Reto grāmatu un rokrakstu nodaļa, R A356, N 1106. *Vilsons Alfons. Apcerējums „J. Poruka piederīgie stāsta”.*
16. LVVA 5674. f., 1. apr., 11. l., 173. lpp. *Studentu korporācijas „Selonija” Palīdzības biedrības gada pārskats par 1924. gadu.*
17. RTU muzejs, Inv. Nr. 1109. *Apsveikums RPI 125 gadu jubileja no Kirova rajona LKP komitejas, LĶKS komitejas un Tautas deputātu padomes izpildkomitejas.* 1987. g.

Ineta Strautiņa, doctoral student of the University of Latvia. Academic interests: history of pedagogy and education in Latvia. Address: Rīga, Juglas iela 5/1 - 48, LV-1024; Phone +371 29138027, e-mail: ineta100@inbox.lv

Alīda Zigmunde, Dr. paed., Specialist (1989–2007) and since 2007, Senior researcher at the Institute for Humanities at the Riga Technical University. Main academic interests: the history of pedagogy in Europe, the history of the institutions of education, of private schools and the history of pedagogy of universities. Address: Riga, Azenes street 14/24 – 309, LV – 1048; Phone +371 29869642, e-mail: azigmunde@web.de

Ineta Strautiņa, Alīda Zigmunde. Writer Jānis Poruks – student of the Riga Polytechnic and of the Polytechnic Institute of Riga

The writer Jānis Poruks (1871–1911) spent his childhood in loneliness and was raised in a very religious manner. He grew in the environment where dominated the ideas of hernhutism, focusing on spiritual values and on tolerance in social life. Jānis Poruks as a child had to get acquainted with both – Luther’s teachings and dogmas of so called “brother’s perishes”. Impressions from his childhood Jānis Poruks described in his play “Hernhūtieši”. Jānis Poruks studied at Riga Polytechnic Institute Preparatory School from 1889 till 1892 and thereafter at Riga Polytechnic Institute from 1897 till 1899 and from 1901 till 1906. The fields he studied were Chemistry (1897-1899) and Commerce (1901-1906). Jānis Poruks was a member in the fraternity “Selonija” and as its Philistine he has written many official greetings in different festivities both for Riga Polytechnic Institute and his fraternity. Unfortunately, Jānis Poruks did not graduate from Riga Polytechnic Institute with any diploma – he was expelled several times for non-payment of tuition fee. When he was last time expelled from Riga Polytechnic Institute in 1906, he already suffered from a mental illness. There is certain view established in the history of Latvian literature, criticism and in whole society – that Jānis Poruks was poet of pain and sorrow. Indeed, all the love and pain, all the hopes and frustrations which he faced in his life he expressed in his poetry.

Инета Страутиņa, Алида Зигмунде. Писатель Янис Порукс – студент Рижского политехникума и Рижского политехнического института

Янис Порукс родился 13 октября 1871 года и воспитывался в очень религиозной семье. Мальчик рос в среде, где господствовали идеи богемских братьев, большая роль уделялась духовному воспитанию и толерантности в социальной жизни. На формирование взглядов Яниса свое влияние оказала Лютеранская церковь и Община богемских братьев(гернгутеры). Воспоминания своего детства он описывает в пьесе „Гернхутовцы”. Важным периодом его жизни была учеба в Рижском политехническом институте на отделении химии с 1897–1899 и на коммерческом отделении с 1901–1906 года. Порукс уделил большое внимание изучению языков. Успешно изучил немецкий, русский, английский и французский языки. В период учебы он принимал активное участие в студенческой корпорации „Селония”, читал свои стихи и поздравления на сходках корпорации. К 1906 году ухудшилось его духовное здоровье. Учебу в политехническом институте он не закончил с дипломом, был отчислен за долги по учебной плате. Янис Порукс оставил свой след в латышской литературе и характеризовался как поэт слез и страданий, о чем ярко свидетельствуют его стихи.